

DEZVOLTAREA RURALĂ, ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

ANA BLEAHU

Abordarea de mai jos își propune prezentarea problematicii dezvoltării rurale în Uniunea Europeană, din perspectiva istoriei recente (Tratatul de la Roma) și a prezentului (Agenda de la Lisabona).

Premisa și importanța unui astfel de demers îl constituie certitudinea că dezvoltarea ruralului românesc și a agriculturii din România vor trebui să fie în concordanță cu valorile și percepțiile globale privind mediul, agricultura și rolul tradiției. Politicile de dezvoltare rurală din România vor trebui să fie rezultatul internalizării creative a obiectivelor și a reglementărilor precise, exprimate de Agenda 2000 a Uniunii Europene.

În cele ce urmează vom puncta: dificultățile de definiție unitară a spațiului rural, în Uniunea Europeană, principalele momente în elaborarea politicilor de dezvoltare rurală, precum și principalele deziderate în vederea dezvoltării sustenabile a mediului rural, pe termen mediu și lung, în Uniunea Europeană.

Clarificări conceptuale

Începând cu anul 1973, are loc o perioadă de conștientizare a dimensiunii teritoriale a sărăciei (80% din săracii lumii trăiesc în mediul rural). Actorii internaționali introduc în discursul public dimensiunea rural – urban, plinuindu-și diversele problematici globale pe acest „calapod”.

Tonul noilor abordări a fost dat de unele agenții ale Națiunilor Unite care au constatat acutizarea problematicilor în mediul rural și au atenționat asupra necesității abordării diferite, specifice, integrate și multisectoriale a acestuia.

Demersurile ulterioare la nivel global au fost destul de greoaie și intermitente. În urma multor cercetări și studii consecutive și în cadrul multor dezbateri regionale sau globale, s-a ajuns la elaborarea unui set conceptual încheiat în ceea ce privește abordarea politicilor de dezvoltare a mediului rural.

Concepte prioritare, cum ar fi cel de dezvoltare economică, socială sau umană au fost treptat suprapuse, intersectate sau nuanțate. După creșteri succesive pe diverse dimensiuni a fost elaborat un concept mai „acoperitor” decât toate celelalte, și anume, cel de dezvoltare durabilă.

Dezvoltarea este un fenomen dinamic, extrem de complex și greu de definit. De-a lungul anilor, accentul s-a deplasat dinspre dezvoltare economică spre dezvoltare socială sau umană, fiecare dintre acestea dovedindu-se a fi incomplet raportat la multitudinea de fenomene pe care le implică dezvoltarea. În anul 1987 a

fost lansat, în raportul Națiunilor Unite intitulat „Viitorul nostru comun”¹, conceptul de dezvoltare sustenabilă.

Dezvoltarea sustenabilă poate fi definită, în sens larg, ca fiind îmbunătățirea vieții fiecăruia „acum și pentru generațiile care vor veni”. Practic, în acest fel se face legătura între ceea ce înseamnă dezvoltare economică, justiție socială, valori democratice și protecția mediului. Elementul de noutate este omul integrat și în strânsă relație cu mediul înconjurător.

Conceptul de dezvoltare sustenabilă promovat de forurile Națiunilor Unite se referă, în principal, la:

1. dezvoltare economică echitabilă și echilibrată;
2. un nivel ridicat al angajării, al coeziunii sociale și al includerii;
3. asumarea responsabilității pentru folosirea resurselor naturale și a protecției mediului;
4. politici coerente, deschise și transparente;
5. cooperare internațională pentru promovarea dezvoltării sustenabile la nivel global.

Conceptul actual de dezvoltare rurală este fundamentat pe cel de dezvoltare durabilă și are câteva trăsături fundamentale, referindu-se la:

– **Dezvoltarea rurală sustenabilă**, care presupune dezvoltare economică echitabilă și echilibrată, cu un nivel ridicat al coeziunii sociale și al includerii și asumarea responsabilității pentru folosirea resurselor naturale și a protecției mediului.

– **Dezvoltarea rurală extensivă sau integrată**, care se referă la dezvoltarea mediului rural prin extinderea mijloacelor de comunicare și informare și prin extinderea activităților din mediul rural spre sectorul non-agricol și promovarea agriculturii extensive, a cărei coordonată esențială este transferul informațional (conceptul de agricultură extensivă aici este diferit de cel tradițional, care definea opusul agriculturii intensive).

– **Dezvoltarea rurală multisectorială**, care se referă la crearea de rețele și parteneriate între organizații internaționale, agenții naționale sau organizații ale societății civile, în vederea abordării multisectoriale.

Politicile Uniunii Europene, în domeniul dezvoltării rurale

În Europa, ruralul a fost studiat foarte multă vreme din punct de vedere etnografic sau geografic. De-a lungul timpului, s-au conturat mai multe paradigme de cercetare²:

1. modelul tradiționalist, care consideră mediul rural, respectiv satul, ca fiind adevăratul păstrător al spiritualității, specificității și originalității unei culturi, a unei societăți, cercetările de acest fel căutând să releve valorile, comportamentele și simbolurile rurale tradiționale;

¹ „Our Common Future”, World Bank.

² vezi *Dicționarul de sociologie*, 1994, coord. Vlăsceanu, Zamfir.

2. modelul meliorist, care consideră mediul rural ca fiind forma genetică a unei societăți, dar insuficient evoluată și care trebuie adusă la nivelul structurilor urbane. Cercetările din acest domeniu măsoară, în general, decalajele dintre urban și rural, din perspectiva veniturilor, educației, confortului și a productivității;

3. modelul ecologic, care relevă specificitatea, particularitățile și avantajele modului de viața contemporan rural;

4. modelul cronoregresiv, utilizat, în general, în monografiile de așezări rurale (vezi Durand Drouhin, L. M. Szwergub, V. Mihăilescu).

Definirea ruralului în Europa

Noua politică a Uniunii Europene pune un accent deosebit pe dezvoltarea rurală.

În Uniunea Europeană (25) peste jumătate din populație locuiește în localități rurale, care acoperă peste 90% din teritoriu.

Încă din 2001(iunie), la Göteborg, Consiliul European a concluzionat faptul că politica de dezvoltare rurală va accentua mai puțin aspectele legate de susținerea pe piață a agriculturii și va fi mai mult orientată asupra asigurării bunăstării oamenilor, animalelor și plantelor, a conservării mediului, a grijii față de natură și asigurării unei alimentații sănătoase.

Foarte mult timp, în Uniunea Europeană politicile rurale s-au suprapus politicilor agrare și sectorului agricol. Ruralul european a fost considerat ca fiind un sector, nepunându-se accent pe dimensiunea spațială a acestuia.

Noua abordare a ruralului presupune, implicit, și o definiție spațială a acestuia. În practica Uniunii Europene a fost adoptat criteriul OECD, bazat pe densitatea populației. În acest fel, încep să devină posibile comparațiile la nivel internațional ale condițiilor și dinamicii mediului rural din Europa.

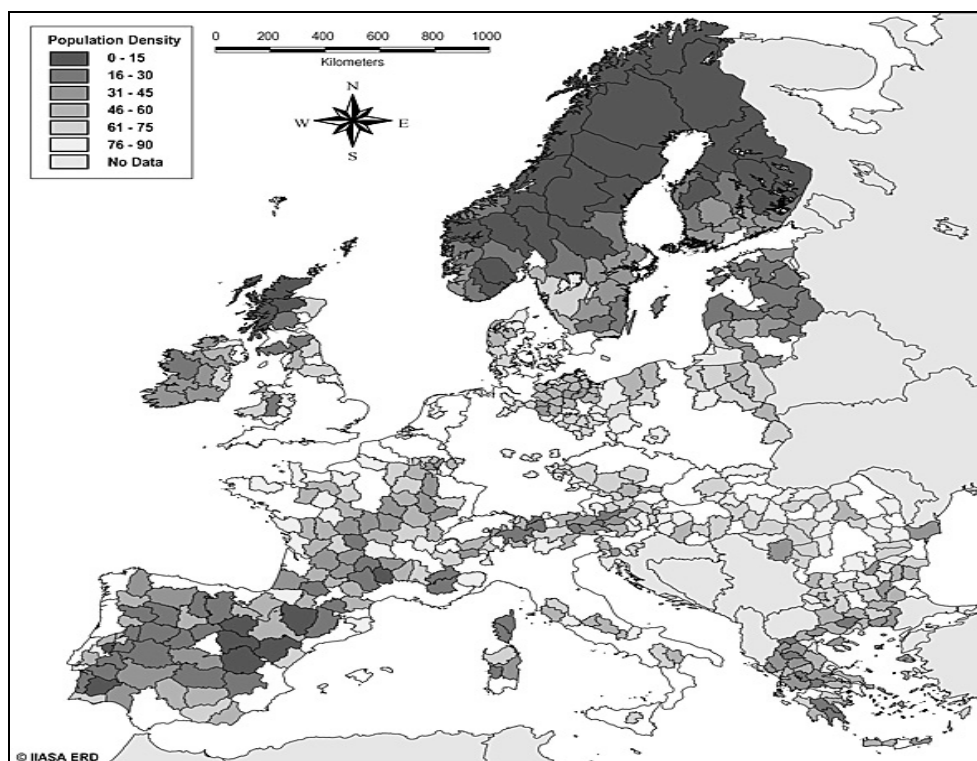
Datele socioeconomice disponibile sunt la nivelul regiunilor NUTS 3³. Acestea includ însă și aglomerările urbane, astfel că datele nu pot fi agregate pe coordonate rural–urban, fapt care dezavantajează decidenții de politici în domeniul dezvoltării rurale.

Conform OECD, mediul rural cuprinde toate localitățile care au o densitate a populației mai mică de 150 de locuitori pe metru pătrat. La nivel regional (NUTS 3) sunt definite ca fiind:

- regiuni predominant rurale cele în care peste 50% dintre locuitori trăiesc în comune (cu mai puțin de 150 locuitori pe km²);
- regiuni rurale cele în care 15 până la 50% dintre locuitori trăiesc în comune (cu mai puțin de 150 locuitori pe km²);
- regiuni predominant urbane cele în care sub 15% dintre locuitori trăiesc în comune (cu mai puțin de 150 locuitori pe km²).

Aplicând această definiție la populația UE-25, aproximativ 57% din populație trăiește în regiuni rurale, care acoperă peste 90% din teritoriu.

³ Reprezintă unități teritoriale administrative.

Evoluția istorică a dezvoltării rurale în Europa

Dezvoltarea rurală în Europa a fost implicit cuprinsă în Politicile Agricole Comune (PAC) (*Common Agricultural Policy*).

Sintetizând principalele etape ale istoriei dezvoltării PAC, acestea ar putea fi:

<i>Perioada</i>	<i>Caracteristici</i>
1958	Conferința de la Stresa.
1962–1972	Implementarea PAC, având ca pilon unic agricultura.
1973–1982	Perioada „politicii prudente a prețurilor”.
1983–1991	Anii de criză ai PAC.
1992–1999	Reforma PAC (Mac Sharry) – Noua abordare.
1999–2001	PAC pe termen lung pentru o agricultură durabilă, Agenda 2000.
	Prioritatea pilonului doi al PAC – dezvoltare rurală.
2003 sept.	Noua PAC.

La sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, politicile agricole comune au avut drept scop încurajarea producției agricole, prin suportul direct al producției și prin modernizarea agriculturii.

Structura agricolă a Europei se caracteriza printr-un număr mare de ferme mici și o pondere mare a populației ocupate în agricultură.

Existau, de asemenea, și multe probleme sociale, cum ar fi: sărăcie în mediul rural și șomaj în mediul urban. În trasarea arhitecturii PAC a fost prevăzută, așadar, restructurarea fermelor și eficientizarea producției agricole, prin utilizarea progresului tehnic în agricultură. În 1962 a fost creat un fond special de garantare a prețurilor produselor agricole pe piață (Fondul European de Orientare și Garantare a Agriculturii – EAGGF)⁴ care este, practic, cel mai mare consumator al bugetului UE.

Așadar, la mijlocul anilor '60, obiectivele principale ale dezvoltării rurale au fost îmbunătățirea structurilor de producție ale agriculturii și îmbunătățirea condițiilor de procesare și vânzare a produselor agricole. Accentul s-a pus pe investiții în mijloace de producție, atât la nivelul fermelor individuale, cât și la nivelul întreprinderilor de procesare și desfacere. Principalele deziderate au fost: creșterea productivității în agricultură, stabilizarea pieței, asigurarea de venituri echitabile pentru agricultori, securitate alimentară, prețuri rezonabile pentru consumatori. Principalele mecanisme de realizare a dezideratelor propuse au fost: sistemul prețurilor interne garantate de sprijinire a pieței, protecția importului, subvenții la export.

Aceasta a fost perioada *boom*-ului economic. Producția agricolă a crescut cu peste 30% în 10 ani și s-a caracterizat prin: autoaprovizionarea cu principalele produse agricole și sporirea veniturilor fermierilor.

Astfel, în perioada 1962–1972, perioada de implementare a PAC, care are drept pilon central și unic dezvoltarea agriculturii, CEE (care fusese net importatoare de produse agricole) devine un mare exportator de produse agricole.

Perioada 1973–1982 este denumită „perioada politicii prudente a prețurilor”⁵. Principalele obiective ale acestei perioade au fost transformarea micilor ferme în ferme bine echipate, competitive și conectarea lor la nevoile pieței. Fermierii mai în vârstă, cu posibilități reduse de adaptare la piață, au avut posibilitatea de a se pensiona, abandonând agricultura, iar fermele care se aflau în zonele dezavantajate au fost susținute cu pensii compensatorii.

În această perioadă a crescut importanța CEE-9 pe piața internațională a produselor agricole, aceasta deținând o treime din comerțul internațional. În același timp crește și gradul de autoaprovizionare la o gamă mai largă de produse agricole. Are loc înlocuirea taxelor pe producție cu sistemul cotelor de producție (1979). Fermele de subzistență au fost modernizate și reorganizate pe criterii de productivitate, iar numărul acestora a scăzut substanțial⁶.

În anii '70, conform planului Mansholt, accentul se va muta pe managementul capitalului uman, sub aspectul apariției pensionarilor la vârste mai mici sau al recalificării prin cursuri profesionale.

În anul 1975 sunt definite zonele defavorizate ale Uniunii care necesită măsuri specifice. Scopul era de a stopa exodul din agricultură și din mediul rural

⁴ Adoptat prin Reglementarea UE din 25, din 1962 și amendat prin Reglementarea UE 728/70.

⁵ Au loc primele două extinderi ale CEE.

⁶ În 1979 erau 4,8 mil ferme (10,4 mil. în 1960). Scădere anuală cu 3% a numărului de ferme.

care ar fi putut afecta chiar existența unor comunități, precum și prezervarea mediului natural și a naturii.

Pentru prima dată, din motive de ordin economic, social și de mediu, este aplicată perspectiva teritorială, în ceea ce privește elaborarea politicilor agricole.

În toată această perioadă are loc o dublare a cheltuielilor bugetare pentru agricultură.

Așadar, politicile de dezvoltare rurală în toți acești ani au pus accent, în exclusivitate, pe sectorul agricol.

Perioada 1983–1991 este o perioadă de criză a PAC.

PAC este intens criticată și se solicită reforma acesteia, atât din interior cât și la negocierile multilaterale din cadrul Rundei Uruguay. Excedentele de producție au atins niveluri extrem de ridicate (în special la cereale și lactate).

Are loc o creștere rapidă a costurilor bugetare. Cheltuielile PAC au sporit cu 30%, în 1989–1991, la nivelul de 36 miliarde ECU (peste 60% din bugetul CEE), în contrast cu scăderea veniturilor reale ale fermierilor și reducerea semnificativă a numărului acestora. Pe lângă introducerea de cote pentru noi produse, are loc și lansarea programului de scoatere din cultură a terenurilor (20% timp de 5 ani), în schimbul unor prime substanțiale. Sunt garantate prețurile limită și sunt stabilite nivelurile maxime de producție. Stimularea consumului intern se face prin subvenții la consumator.

În ciuda diversificării mecanismelor de control la nivelul piețelor și al producțiilor, problemele fundamentale ale PAC nu au fost rezolvate.

Începând cu anii '80, dimensiunea teritorială a politicilor rurale câștigă tot mai mult teren.

Astfel, în 1988, Comisia Europeană elaborează un nou concept de dezvoltare rurală care se referă la **dezvoltarea rurală integrată**, care are repercusiuni dincolo de simpla producție agricolă. În același an are loc reforma Fondului Structural agricol. În regiuni ca Scoția (Western Isles), Franța (Lozère) sau în Belgia (zone considerate ca fiind defavorizate) sunt aplicate primele principii ale dezvoltării rurale integrate, prin încurajarea adaptării producției agricole la cerințele mediului și diversificarea acesteia.

Inițiativa LEADER experimentează acest nou concept de dezvoltare rurală bazat pe strategii de dezvoltare integrată la nivel local, crearea parteneriatului local.

La începutul anilor '90, componenta de suport pe piață a PAC, care și-a atins propriile limite în stimularea producției a intrat într-un proces de reformă majoră. Aceasta a fost acompaniată de trei măsuri structurale finanțate prin Fondurile de Garantare, și anume: pensionarea înainte de termen, dezvoltarea agriculturii ecologice, împădurirea pământurilor agricole marginale. Comunitatea adoptă o serie de instrumente și metode care reflectă orientarea spre trei mari obiective: restructurarea agriculturii, dezvoltarea locală-teritorială și integrarea problemelor de mediu.

1992–1999 este perioada reformei Mac Sharry. În această perioadă, mecanismele de control al disponibilităților (reducerea prețurilor garantate și acordarea de plăți directe compensatorii) nu au putut preveni creșterea excedentelor, care au necesitat costuri din ce în ce mai mari de stocare. De asemenea, tendința de scădere a

veniturilor reale ale fermierilor nu a fost stopată, iar metodele intensive de producție au afectat profund mediul. Efectul imediat al acestei crize a fost competitivitate scăzută a CEE pe piața agricolă internațională. A devenit necesară reformarea politicii comune.

Reforma a constat, practic, în orientarea în mai mare măsură a politicii agricole spre piața liberă, prin introducerea plăților compensatorii directe determinate de tipul de cultură, de randamentul mediu regional (nu individual) dintr-o perioadă trecută și de suprafața actuală efectivă. Au fost reduse presiunile asupra bugetului UE. Efectele reformei au fost vizibile și notabile. S-a reușit, astfel, stabilizarea veniturilor fermierilor și echilibrarea cererii și ofertei pe piața comună agricolă.

Presiunea pentru reformă a venit din trei surse:

– Prima: de la nivelul comunităților rurale și a decidenților locali. În 1996, în noiembrie, Irlanda găzduiește Conferința Europeană de dezvoltare rurală în cadrul căreia se face înțeleasă necesitatea unor politici de dezvoltare rurală mult mai simple și abordabile;

– a doua: din necesitatea de restructurare a PAC și a Fondului Structural (Agenda 2000), de a crește competitivitatea agriculturii, de a îngriji problemele de mediu și a se pregăti pentru extinderea UE;

– a treia este legată de contextul internațional și de rolul agriculturii în Europa, sub aspectul bunurilor publice și de mediu.

Așadar, la sfârșitul anilor '90 se face simțită nevoia unei politici de dezvoltare rurală, care să cuprindă restructurarea agriculturii, să se adreseze problemelor de mediu și înțelegerii nevoilor extinse ale ruralului.

În perioada 1999–2001 **are loc prioritizarea pilonului al doilea al PAC – dezvoltare rurală**⁷.

În Agenda 2000, politicile de dezvoltare rurală constituie cel de-al doilea obiectiv principal al PAC, alături de reforma politicilor comerciale.⁸

Este elaborat modelul agricol european, în care dezvoltarea rurală integrată devine prioritară.

Sunt aduse în discuție problematici noi, cum ar fi: siguranța și calitatea alimentelor, integrarea problemelor de mediu în politica agricolă, dezvoltarea economiei și a vitalității zonelor rurale, încurajarea practicilor agricole prietenoase față de mediu, conștientizarea privind amenajarea teritoriului, încurajarea agricultorilor pentru utilizarea metodelor de producție mai puțin intensive, pentru a reduce impactul asupra mediului, multifuncționalitatea agriculturii.

Politica de dezvoltare integrată și durabilă a zonelor rurale este focalizată pe indivizi și grupuri, alții decât fermieri. Are loc transparentizarea elaborării și gestionării programelor. Sunt identificate și încurajate o serie de servicii pentru agricultori.

Are loc diversificarea producției de alimente, în paralel cu o reducere a prețurilor garantate, compensate prin prețuri directe la fermieri. Este îmbunătățit echilibrul cerere/ofertă pe piața comună a produselor agricole, iar veniturile obținute în agricultură se dezvoltă favorabil.

⁷ Consiliul de la Göteborg (2001).

⁸ vezi obiectivul 1 al Agenda 2000.

Ajutoarele pentru dezvoltare rurală devin mai flexibile și se bazează pe subsidiaritate, descentralizare și simplificare. Legislația devine mai accesibilă.

S-a stabilit, de asemenea, și o bază solidă pentru extinderea UE și a negocierilor în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.

În anul 2003, noua Politică Agrară Comună își continuă schimbarea profilului interior începută încă din 2001. Are loc transferarea fondurilor din Pilonul 1 în Pilonul 2 al PAC.

În iunie 2003 a fost adoptată reforma fundamentală a PAC. Prin această reformă se dă producătorilor agricoli libertatea de a produce în funcție de cerințele pieței. Principalele subvenții vor fi plătite independent de producție, în condiții clar definite.

Elementele cheie ale reformei PAC sunt:

1. SFP și plăți independente de producție (se are în vedere și evitarea abandonului de producție);

2. SFP este strict condiționat de respectarea condițiilor de mediu, securitate alimentară, bunăstarea plantelor și animalelor, păstrarea în bune condiții a terenurilor agricole;

3. extinderea politicilor de dezvoltare rurală (cu bani UE);

4. reducerea plăților directe („modulation”) către marile ferme și reorientarea fondurilor spre politici de dezvoltare rurală;

5. definitivarea, până în 2013, a unei discipline financiare.

Are loc trecerea la centrarea, într-o mai mare măsură, pe calitate în loc de cantitate și schimbarea completă a modului de subvenționare a agriculturii, prin orientarea, în mai mare măsură, spre piață, prin: subvenții decuplate⁹, prin introducerea sistemului de modulare¹⁰, a sistemului degresiv (de reducere treptată) a plăților garantate fermierilor (2006–2012) și prin respectarea regulilor încrucișate¹¹ (*cross-compliance*).

Este reafirmată necesitatea susținerii și întăririi mediului rural și reorientarea sprijinului spre practici agricole extensive¹². Este adoptat „pachetul adaptat cerințelor noilor state membre”, în ceea ce privește dezvoltarea rurală. Este important de amintit că în 2003 (conform Agendei 2000) a avut loc decuplarea suportului pentru producție¹³.

Noile probleme cu care se confruntă sunt: problemele legate de siguranța alimentelor, problemele mediului, negocierile comerciale multilaterale OMC, acordul asupra formulei de extindere a UE (2002).

Legea dezvoltării rurale 1257/99 (RDR) are un meniu de 22 de măsuri (care pot fi extinse la 26, dacă luăm în considerare și reforma PAC, după care ar trebui

⁹ Cea mai mare parte a subvențiilor va fi plătită independent de volumul producției.

¹⁰ Mecanism prin care se reduc plățile directe („modulare”) pentru fermele mai mari, iar sumele se transferă pentru finanțarea măsurilor din noua politică de dezvoltare rurală.

¹¹ Mecanism în baza căruia plata agricolă unică este condiționată de protecția mediului, siguranța alimentelor, sănătatea animalelor și plantelor și standardele de bunăstare a animalelor, ca și de cerința de a menține toate terenurile agricole în bune condiții agricole și de mediu.

¹² Agricultură extensivă.

¹³ Single Farm Payment (SFP).

elaborate programele de dezvoltare rurală, în funcție de necesitățile specifice ale fiecărei regiuni, având drept obiective: restructurarea agriculturii, îngrijirea mediului și diversificarea activităților ne-agricole.

În completarea acestor obiective majore, programele de dezvoltare rurală, inițiativa LEADER, la a treia generație acum (LEADER+), testează și inovează ideea de dezvoltare rurală locală integrată.

Au fost adăugate apoi două capitole noi la legea dezvoltării rurale, care, practic, explică producătorilor noile standarde în domeniul calității și siguranța bunurilor alimentare, dar și în domeniul bunăstării animalelor.

Prin reformarea PAC, care va fi introdusă începând cu 2005, se va asigura un venit minim de suport pentru producători, aceștia fiind liberi să producă în concordanță cu cererea pieței.

Pentru a primi acest suport, producătorii vor trebui să respecte un standard obligatoriu de calitate, respectiv 18 măsuri în domeniul mediului, bunurilor publice și al bunăstării animalelor și sănătății plantelor și, de asemenea, să păstreze pământul în bune condiții, indiferent dacă îl folosesc sau nu.

Dincolo de aceste cerințe de bază, cel de-al doilea obiectiv major al PAC face referire directă la politicile de suport pentru agricultură și zona rurală.

Putem identifica trei domenii importante:

- restructurarea agriculturii;
- managementul mediului și al pământurilor;
- extinderea dezvoltării rurale prin diversificare.

În 2004 și 2005 vor fi introduse noi elemente de reformă până în 2013, când va fi definitivat un mecanism de disciplină financiară.

Acest tip de plată (Single Farm Payments) va fi implementat în 2005, cel mai târziu în 2007, dacă unele state membre consideră că au nevoie de o perioadă mai lungă de tranziție.

Structura cheltuielilor FEOGA destinate dezvoltării rurale, pe principalele categorii de măsuri, în perioada 2000–2006:

Măsuri de dezvoltare rurală	Milioane euro	Pondere (%)
Investiții în ferme	4 682,0	9,5
Tineri fermieri	1 824,0	3,7
Formare profesională	344,0	0,7
Retragere anticipată a persoanelor vârstnice	1 423,0	2,9
Zonele cele mai puțin favorizate și cele cu restricții de mediu	6 128,0	12,5
Agri-mediu	13 480,0	27,5
Investiții în domeniul prelucrării – marketingului	3 760,0	7,7
Împădurirea terenurilor agricole și alte măsuri în domeniul forestier	4 807,0	9,8
Adaptarea și dezvoltarea structurilor rurale	12 649,0	25,8
Total măsuri de dezvoltare rurală	49 097,0	100,0

Sursa: *Dezvoltarea Rurală în Uniunea Europeană, 2003*¹⁴.

¹⁴ *Rural Development in the European Union, Fact Sheets 2003*, European Commission, Agriculture and Rural Development, Luxemburg, 2003.

Principalele instrumente de promovare a dezvoltării rurale în Uniunea Europeană

La ora actuală la nivelul Uniunii Europene sunt promovate trei instrumente pentru dezvoltarea durabilă a mediului rural: LEADER, TRDI și SAPARD.

LEADER + (pentru EU-15). Scopul programului este de a susține și încuraja actorii economici din mediul rural, în vederea dezvoltării pe termen lung. Factorii locali de decizie sunt invitați să elaboreze și să implementeze strategii originale de dezvoltare, punând accent pe:

- specificitatea și unicitatea spațiului natural, dar și a tradiției;
- îmbunătățirea mediului economic, în vederea creării a noi locuri de muncă;
- îmbunătățirea abilităților de autoorganizare a comunităților rurale, în vederea promovării coeziunii sociale.

În acest sens, se creează grupuri locale de acțiune (LAGs), care vor elabora planurile locale de dezvoltare și care vor fi responsabile pentru implementarea acestora.

TRDI (Temporary Rural Development Instrument) (pentru cele 10 țări noi membre ale UE) este un instrument susținut de EAGGF și cuprinde principalele măsuri de uniformizare a politicilor din cele 10 țări noi membre ale UE și restul spațiului European, cuprinzând: o serie de măsuri pentru protecția mediului, pensionarea timpurie, împădurire și acordarea de plăți compensatorii pentru zonele defavorizate.

SAPARD (pentru România și Bulgaria) sau Programul Special de Preaderare își propune să acorde asistență în dezvoltarea rurală și a agriculturii, având un buget anual de 520 milioane Euro pentru perioada 2000–06.

Principalele obiective ale programului de pre-aderare sunt:

1. suportul agriculturii și al dezvoltării rurale, în perioada de pre-aderare;
2. rezolvarea problemelor pe termen lung, în vederea ajustării sectorului agricol și a ruralului în întregime;
3. implementarea *acquis communautaire* în domeniul politicilor agricole.

	România	European Union
% agriculturii în PIB.	19	2,9
% populației rural în total populație.	47%	15%
Media suprafeței agricole ce revine unei persoane (ha).	0,65	0,24
Media suprafeței agricole ce revine unei persoane ocupate în agricultură (ha).	4,48	9,78
o persoană ocupată în agricultură produce produse agricole pentru ...persoane.	6,85	41,45

Principiile de bază ale politicilor dezvoltării rurale promovate în Europa¹⁵ sunt următoarele:

¹⁵ Conferința europeană axată pe problematica dezvoltării rurale în Europa „Planting seeds for rural futures – building a policy that can deliver our ambitions”, Salzburg, 2003.

- viața la țară prezintă un interes deosebit, nu doar pentru mediul rural, ci pentru societate în ansamblu;
- este necesară prezervarea diversității rurale europene, în vederea păstrării patrimoniului cultural și natural;
- încurajarea agriculturii multifuncționale;
- diversificarea agriculturii, inovarea și acordarea de noi valențe produselor, în funcție de cererea consumatorilor;
- politicile de dezvoltare rurală vor trebui aplicate în toate statele UE extinse;
- vor avea în vedere nevoile diferite ale ruralului și vor fi un factor de coeziune;
- vor funcționa pe principiul subsidiarității;
- vor fi implementate în parteneriat între organizații private și societatea civilă;
- aplicarea experiențelor acumulate prin programul LEADER în ceea ce privește instituirea parteneriatelor. Scopul trebuie să fie întotdeauna explorarea și exploatarea noului;
- definirea clară a responsabilității, în cadrul parteneriatelor (fapt care va face posibilă transparența, monitorizarea și evaluarea acestora);
- crearea de rețele pentru schimbul și promovarea practicilor pozitive;
- simplificarea politicilor de dezvoltare rurală. Acestea trebuie să se bazeze pe un singur program, o singură sursă de finanțare și un singur organ de control.

Discuții și concluzii

Concluzionând, dezvoltarea rurală are, în Europa, o istorie proaspătă. Uniunea Europeană și-a definit, relativ recent, intenția de a aplica programe specifice de dezvoltare în zonele rurale.

Ruralul european a fost abordat, zeci de ani, doar din perspectiva politicilor agrare. Designul ruralului a fost conturat de politici care aveau drept scop asigurarea securității alimentare sau promovarea Uniunii Europene ca pe o putere exportatoare de produse agricole în lume, și nu dezvoltarea în sine.

Începând cu 1998 (Agenda de la Lisabona), spațiul rural este definit ca una dintre valorile fundamentale și definitorii pentru Europa, care trebuie prezervată, îngrijită și promovată.

Miezul forte al politicilor de dezvoltare rurală în cadrul Uniunii Europene îl reprezintă dezideratele promovate de Sistemul Națiunilor Unite, fiind, practic, adecvarea percepțelor de dezvoltare durabilă, integrată și multisectoarială la realitățile Europei.

Am putea concluziona că există, practic, două direcții esențiale care determină și influențează procesul de dezvoltare rurală din Uniunea Europeană: raportul sector agricol versus sector ne-agricol și grija pentru mediu.

Se observă o mutare de accent dinspre politicile care pornesc din centru spre politicile care apar la nivel local.

În noile abordări, dezvoltarea rurală presupune, înainte de toate, informație. Se pune un accent deosebit pe diseminarea de cunoștințe, informații și *know-how*,

transferul și managementul informației și al cunoașterii. Concepte cum ar fi, dezvoltare rurală extensivă („rural extension development”) sau extensia agriculturii („agricultural extension”) implică dezvoltarea infrastructurii de comunicare, informare și inovare.

Ruralul trebuie gândit din perspectiva viitorului, nu ca pe o rezolvare a problemelor din trecut: „zona rurală nu trebuie să fie privită doar ca o problemă, ci și ca o oportunitate. Politica de dezvoltare rurală trebuie să includă agricultura într-un context socioeconomic și ecologic mai larg”.

Are loc înlocuirea subvențiilor prin crearea de surse noi, competitive. Din această perspectivă, preocuparea pentru diversificarea activităților din mediul rural este în continuă creștere.

BIBLIOGRAFIE

1. Barnier, Michel, *Rural Development in an enlarged Europe*, European Conference on Rural Development, Salzburg, 2003.
2. Bibere, Octav, *Uniunea Europeană între Real și Virtual*, All Politic, 1999.
3. Bideleux, Robert, Taylor, Richard, *European Integration and Disintegration East and West*, Routledge, London and New York, 1996.
4. Dinan, Desmond, *Encyclopedia of the European Union*, Macmillan Press LTD, London, 2000.
5. Fischler, Franz, *Europe's Rural Areas. An Invaluable Asset for us all*, European Conference on Rural Development, Salzburg, 2003.
6. Fischler, Franz, *Europe's Rural Areas. An Invaluable Asset for us all*, European Conference on Rural Development, Sofia, Bulgaria, 2004.
7. Horwath, Richart, *Agricultural Policy by the Year 2000 and its Effects in The Eurosceptical Reader*, edited by Martin Holmes, Macmillan Press LTD, London, 2000.
8. Kideckel, David, A., *The solitude of Colectivism, Romanian Villagers to the Revolution and Beyond*, Cornell University Press, 1993.
9. Kovach, Imre, *LEADER, a New Social Order, and the Central – and East-European Countries*, Sociologia Ruralis, Volume 40, Number 2, 2000.
10. Lele, Ulma, *The design of Rural Development*, Lessons from Africa, International Bank for Reconstruction and Development, 1975.
11. Pelkmans, Jacques, *European Integration, Methods and Economic Analysis*, Pearson Education, Prentice Hall, Financial Times, 2001.
12. Roney, Alex; Budd Stanley, *The European Union, A Guide Through the European Community and European Union*, Institute of Directors, Kogan Page, London, UK, 1998.
13. Rural Poverty Report 2001, *The Challenge of Ending Rural Poverty*, Oxford University Press.
14. Toderoiu, Filon, Ștefănescu, Carmen, Văleanu, Raluca, *Subsidiaritatea, Politica Agricolă Comună și extinderea UE*, în „Societatea Română de Economie”, Institutul Român pentru Libera Intreprindere, anul XII, 4, 2003.
15. Warleigh, Alex, *Understanding European Union Institutions*, Routledge, Taylor&Francis Group, London and New York, 2002.
16. Winter, Michel, *Rural Politics. Policies for Agriculture, Forestry of the Environment*, Routledge, London, 1996.
17. Zaman, Gheorghe, *Reforma instituțională a Uniunii Europene extinse*, INCE, Institutul de Economie Națională, Studii și cercetări economice, 2003.